

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОЇ МОДЕЛІ ІСТОРІЇ ЯК УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Павко А.І.,

*доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри суспільних та політичних наук НАУ,
лауреат премії імені М.С. Грушевського НАН України,
відмінник освіти України
(м. Київ, Україна)*

У сутнісному розумінні освітня модель історії як університетської дисципліни є концентрованим виявом домінуючого у професійному співтоваристві уявлення про саму науку, що забезпечує відповідний спосіб її функціонування як соціального інституту, підтримку наступності та розвитку наукового співтовариства як цілого [2, с. 288]. В основу освітньої моделі історика університетського типу доцільно покласти співвідношення його діяльності із загальнонауковими критеріями природничого та соціогуманітарного знання. Вирішальне значення для її формування має визначення загального вектора змін парадигм, які відбуваються у історичному професійному співтоваристві наприкінці ХХ– на початку ХХІ стст. З нашої точки зору основний вектор руху парадигмальних ідей в історичній науці полягає в переході від так званої «нормальної науки», яка за термінологією Т. Куна є втіленням «високою мірою детермінованої діяльності, принципів генези та наступності традиції того чи іншого напрямку дослідження», до «екстраординарних досліджень», які ґносеологічно пов'язані з феноменологічним, когнітивним характером наукового знання і розглядають продукти людської інтелектуальної діяльності як важливі джерела історичної інформації.

На думку відомого американського дослідника проблем логіки та методології науки, теорія, яку сприймають в якості парадигми, повинна бути кращою, ніж конкуруючі з нею інші теорії, проте вона зовсім не зобов'язана пояснювати всі факти, які можуть зустрітися на її шляху [1, с. 36].

Цілком закономірно, що зміна наукової парадигми обумовлює трансформацію освітньої моделі. Питання про зміну парадигми в науці, в цьому випадку в історичній, безпосередньо пов'язане з однією із ключових проблем формування освітньої моделі – створення образу науки в освіті. Сформувати образ науки в університетській освіті означає, насамперед, здійснити моделювання пізнавального процесу того, як вказана наука отримує нові знання, яким чином дослідницькі методи і принципи допомагають досягнути передбачуваного і відносно завершеного результату пошуку. Нагадаємо, що концептуальні аспекти співвідношення зміни наукових парадигм та освітньої моделі навчання є об'єктом інтелектуальних дискусій ще з часу опублікування у 1970 р. відомої праці Т. Куна «Структура наукових революцій», в якій автор достатньо переконливо показав взаємодію когнітивного та соціально-психологічного аспектів у динаміці розвитку наукових ідей [1, с. 308].

Варто звернути увагу на те, що умови для зміни парадигм в історичній науці – від традиційної розповіді, нарративного, повсякденного знання до глибокого історичного когнітивного аналізу методологічного спрямування формувались протягом ХХ століття спонтанно, несистемно і не охоплювали свідомість професійного історичного товариства в цілому. Тому сучасна історична наука відчуває гостру потребу у всебічному та об'єктивному вивченні її власної історії, в створенні таких умов у науці та суспільстві, які дозволяють уникнути перекручень, спотворень та фальсифікації, догматизму та ідеалізації, апологетики та приміти-

візму, залежності від політики правлячих верхів та сучасної кон'юнктури.

Необхідно підкреслити, що нова парадигма у розвитку сучасної історичної науки передбачає вихід на більш високий рівень усвідомлення власної методології, становлення справжнього майстра «історичного ремесла», який не лише досконало володіє методологічним інструментарієм історичної науки та осмислює сутність власного творчого методу і перспективні можливості його застосування. Таким чином, стан історичної науки, прогресивний характер її розвитку тісно пов'язані зі становищем університетської освіти і передбачає включення до освітньої моделі тих дисциплін, які допомагають розкрити в контексті ретроспективних реалій теорію і методологію історичного процесу. Зауважимо, що предмет теорії історичного процесу полягає в обґрунтуванні тих загальних положень, які покладено в основу історичної науки і є методологічним орієнтиром для будь-яких історичних досліджень. Основне завдання теорії історичного процесу полягає в тому, щоб за її допомоги сформувані у історика філософськи обґрунтований, критично перевірений світогляд. Як вважає В. Хвостов, на ґрунті теорії історичного процесу історик повинен визначати ті основні передумови, які мають бути покладені в основу його подальшої діяльності.

Однією з фундаментальних проблем осмислення образу історичної науки в університетській освіті є розробка концепції оптимальної освітньої моделі, визначення її системоутворюючих чинників та параметрів. Незважаючи на значну варіативність освітніх практик різних рівнів залежно від змісту спеціальних завдань навчання, структурні елементи зберігають свою стійкість. Саме цю структурну стійкість має демонструвати та освітня модель, яка відповідає нашому уявленню про фундаментальний та універсальний характер університетської освіти.

Аналізуючи оптимальну освітню модель університетської історичної освіти, важливо, насамперед, визначити її принципову відмінність від моделі традиційного типу. Якщо прикметною рисою традиційної освітньої моделі є трансляція вже сформованого, завершеного знання, яке у ілюстративному вигляді передається новим поколінням дослідників, то нова модель університетської історичної освіти покликана, по-перше, сформувати цілісну картину світу; по-друге, навчити професійній майстерності створення інтелектуального історичного продукту; по-третє, переконливо розкрити методологічний арсенал здобування та приросту нових знань. Цілком очевидно, що нова освітня модель університетської історичної освіти суттєво відрізняється від традиційної своєю сутністю та змістом і має чітко окреслений когнітивно-інформаційний характер, оскільки зорієнтована на діалектичний процес пізнання, а у пізнавальному процесі найбільш цінним є навчання методу та опанування методологічною рефлексією наукового пошуку.

Список використаних джерел

1. Кун Т. Структура научных революций; пер. з англ. И.З. Налетова, за ред. С.Р. Микулинского и А.А. Марковой /Т. Кун. – М.: Прогресс, 1970. – 288 с.
2. Медушевская О.М. Теория и методология когнитивной истории. – М.: РГГУ, 2008. – 358 с.
3. Хвостов В.М. Теория исторического процесса: очерки по философии и методологии истории. Курс лекций / изд. 5-е. – М.: Книжный дом «Либроком». – 2009. – 392 с.